

ДЖЕРЕЛА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДОКТРИНАЛЬНОГО ВИЗНАЧЕННЯ, КЛАСИФІКАЦІЇ ТА СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ

Т. КОЛОМОЄЦЬ

*доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
декан юридичного факультету
Запорізького національного університету,
заслужений юрист України*

В умовах сучасних державотворчих і правотворчих процесів в Україні, безпосередньо пов'язаних із переглядом сутності, призначення адміністративного права, впровадження нової «базової» моделі відповідних галузевих правовідносин, численних новітніх галузевих правових інститутів, стандартів галузевого правового регулювання, розширення кола суб'єктів адміністративно-правових відносин, проблематика джерел адміністративного права не лише не втрачає, а й набуває особливої актуальності, теоретичного та практичного значення. Незважаючи на значну кількість наукових праць із зазначеної проблематики, комплексних монографічних досліджень, присвячених джерелам адміністративного права, не так вже й багато (однією з таких цілком справедливо можна вважати працю О. Константо, однак зважаючи на час, що минув, її положення вже дещо застаріли). У більшості випадків питання джерел адміністративного права досліджуються або у контексті вивчення більш змістовної галузевої проблематики (наприклад, праці О. Андрійко, Ю. Битяка, В. Гаращука, А. Берлача, С. Ківалова, В. Колпакова, О. Кузьменко, Є. Кубка, О. Рябченко,

А. Селіванова, С. Стеценка та ін.), або ж увага вчених-адміністративістів зосереджується на їх окремих різновидах (наприклад, судового прецеденту — К. Латиніна, А. Партехи, А. Журавльова та ін.; нормативно-правових актів — О. Борбунюк, І. Голосніченка та ін.; кодексу — Ш. Гаджиєвої, Є. Литвиненко, О. Миколенка, І. Федорова, А. Школика, Х. Ярмачі та ін.; підзаконних нормативно-правових актів — Л. Горбунової, Л. Кузенко, О. Рябченко, П. Чабана та ін.; адміністративно-правової доктрини — Ю. Битяка, Д. Лук'янця, Р. Мельника, Н. Нижник, А. Селіванова, С. Стеценка та ін.; рішень Європейського суду з прав людини — А. Журавльова, Н. Коваленко, В. Колпакова, А. Комзюка та ін.; рішень місцевих рад — Л. Баєвої та ін.), або ж на джерелах окремих підгалузей, інститутів адміністративного права (наприклад, адміністративно-деліктного права — В. Гаращука, І. Голосніченка, М. Лышицького, Д. Лук'янця, В. Колпакова, І. Федорова та ін.; адміністративно-процедурного права — Д. Астахова, Т. Мінки, О. Миколенка, Р. МIRONЮКА та ін.; адміністративно-процесуального права — А. Апарова, В. Бевзенка, І. Картузової, А. Комзюка, О. Музи,

© Т. Коломоєць, 2017

А. Осадчого, О. Рябченко, М. Смоковича та ін.; службового права — Р. Мельника, Т. Аніщенко та ін.; адміністративно-господарського права — Є. Петрова та ін.; поліцейського права — М. Лошицького, О. Проневича та ін.; адміністративно-інфраструктурного права — В. Галунька та ін.), або ж деяких питаннях їх генези, порівняльно-правової характеристики з джерелами адміністративного права зарубіжних країн (наприклад, праці М. Германюк, С. Мойсак, С. Саєнка, Ю. Цуркаленко, А. Школика та ін.).

Однак навіть незважаючи на таку кількість та розмаїття тематичних праць, і досі залишається чимало питань, щодо яких немає єдності поглядів представників галузевої наукової фахової спільноти, а положення їхніх досліджень відзначаються фрагментарністю, суперечливістю змістовного наповнення. Хотілося б звернути увагу на деякі з них.

Так, одним із таких питань є визначення джерел адміністративного права. Аналіз наявної наукової, навчальної, публіцистичної, галузевої фахової літератури дозволяє умовно виокремити декілька домінуючих (превалюючих) підходів у визначенні джерел адміністративного права:

1. Поєднання загальнотеоретичних положень стосовно визначення джерел права із вказівкою на їх «галузевий характер», «галузеву специфіку», «специфіку, обумовлену особливістю відповідної галузі права», тощо. При цьому ступінь урахування загальнотеоретичних положень щодо визначення джерел права є різним і, як наслідок, визначення джерел адміністративного права як «зовнішніх форм вираження норм адміністративного права», «зовнішніх форм виразу і закріплення адміністративно-правових норм», «проявів способів, шляхів адміністративно-правового нормотворення, а також зовнішніх форм виразу норм цієї галузі», «офіційних способів вираження і закріплення

норм адміністративного права», «юридичної основи діяльності суб'єктів публічної адміністрації» тощо. Таке розмаїття свідчить про здебільшого фрагментарне врахування ученими-адміністративістами «досягнень теорії права, у межах якої сформувався переважно двоякий підхід до використання поняття “джерело права”» [1, 98], багатозначності самого визначення «джерело права», яке О. Константиї вбачає у багатозначності складових самої їх назви «джерела» і «право», що й обумовило зосередження уваги вчених-теоретиків права на дослідженні всього розмаїття аспектів: матеріального, економічного, політико-правового, природно-географічного, соціокультурного, екологічного, демографічного тощо [2, 9–10], а також, і в цьому його підтримує Ш. Гаджієва, широкого та вузького розуміння джерел права [3, 39];

2. Перерахування різновидів джерел адміністративного права. І. Гриценко, досліджуючи становлення і розвиток наукових поглядів на основні інститути вітчизняного адміністративного права, зазначає, що такий підхід був поширений ще наприкінці XIX — на початку XX ст. й авторські переліки джерел пропонували: І. Андреевський (джерела поліцейського права: поліцейські закони, адміністративні розпорядження міністерств та окремих поліцейських органів, розпорядження земських установ [4, 22–23]); А. Єлістратов (закони, укази Государя Імператора, міністрів і головнокомандуючих, обов'язкові постанови земських зібрань та міських дум, обов'язкові постанови, що видавалися губернаторами, постанови, що видавалися у перервах між засіданнями Державної Думи, звичаєве право [5, 70–81]); П. Шеймін (закони, державні угоди, місцеві статuti, звичаєве право [6, 371–372]) тощо. Такий підхід характерний і для новітніх галузевих фахових наукових праць (наприклад, В. Галунька, Х. Ярмачі та ін.). Втім, повнота переліків (у цьому контексті

можна вести мову про вичерпні, «відкриті» переліки, різний ступінь їх відповідності вимогам часу), послідовність розміщення у них джерел цілком залежить лише від авторської позиції;

3. Комбінований, який передбачає поєднання визначення джерел адміністративного права (з різним ступенем урахування загальнотеоретичних положень щодо джерел права) з переліком їх різновидів. Так, наприклад, авторський колектив видання «Адміністративне право України. Академічний курс» визначає джерела адміністративного права як «зовнішні форми встановлення і вираження адміністративно-правових норм — акти правотворчості державних органів та організацій, органів місцевого самоврядування, прийняті в межах їхньої встановленої законодавством компетенції, а також міжнародні угоди (договори) і міжнародно-правові акти, ратифіковані Україною» [7, 141]. Схоже визначення, щоправда, із більш спрощеним переліком джерел, пропонує О. Константий [2, 23]. Такий підхід передбачає врахування досягнень теорії права щодо розуміння джерел права, науки адміністративного права у частині фіксації особливих ознак галузевих джерел і потребу коректного формування переліку відповідних галузевих джерел із тим, щоб він був максимально повним та враховував ті модифікаційні процеси й їх результати, які пов'язані з джерельною правовою базою (найімовірніше, він має бути «відкритим» або ж оновлюватися, що постійно вимагатиме додаткових зусиль задля уникнення «застарілості» визначення загалом). При цьому бажано уникати формування надмірно громіздких визначень, що ускладнює процес їх сприйняття, створює передумови для довільного тлумачення. Враховуючи це, оптимальним вбачається використання першого підходу для визначення джерел адміністративного права з поєднанням загальнотеоретичних і галузевих доктринальних поло-

жень та вказівкою як на способи, особливості галузевої нормотворчості, так і на зовнішні форми виразу її результатів.

Дискусійним питанням є розподіл джерел адміністративного права на групи та види. Погоджуючись із тим, що особливістю адміністративного права є різноманіття та значна кількість його джерел, що зумовлено особливістю самої галузі, її предмета, призначення й теоретичною та практичною значущістю розподілу їх на групи та види [8, 131], водночас учені-адміністративісти демонструють переважно спрощені варіанти вирішення цього питання (часто обмежуючись лише одним-двома критеріями для такого розподілу), інколи й навіть без урахування тих змін, які пов'язані з джерелами адміністративного права, без виокремлення критеріїв для їх поділу та обґрунтування доцільності. Так, наприклад, Н. Задирака, відзначаючи існування великої кількості джерел адміністративного права та критеріїв для їхнього поділу, пропонує лише один варіант розподілу за юридичною силою: «акти вищої юридичної сили, підзаконні нормативно-правові акти, рішення судових органів, а також акти, які справляють суттєвий вплив на суспільні відносини і в майбутньому можуть бути віднесені до джерел адміністративного права» [1, 99–100]. В. Бевзенко пропонує розподіл джерел, хоча і без вказівки на критерій (втім, він є очевидним), на: «формалізовані національні джерела адміністративного права, формалізовані міжнародні (європейські) джерела адміністративного права, судові рішення, неформалізовані джерела адміністративного права» [9, 90]. При цьому намагається деталізувати їх розподіл у межах кожної групи (наприклад, формалізовані міжнародні (європейські) джерела адміністративного права розподіляє на: міжнародні договори та юридичні акти Європейського Союзу (далі — ЄС), водночас додає й «м'яке право» (*soft*

law) [9, 94–97], незважаючи на те, що відсутня єдність поглядів учених-адміністративістів щодо віднесення останнього до джерел адміністративного права. У науковій, навчальній галузевій фаховій літературі можна натрапити на положення про «надзвичайно важливу допоміжну його роль у становленні або визначенні правової думки, підготовці і розробці договірних міжнародно-правових норм, а також внутрішньодержавних юридичних актів, <...> що дозволяє погодитися із тим, що воно має відповідну юридичну силу, незважаючи на свій рекомендаційний, необов'язковий характер» [9, 96]. Достатньо поширеним є підхід, що, «оскільки держави — члени Ради Європи є вільними у застосуванні тільки тих положень, які їх цікавлять у контексті потреб, пріоритетів розвитку національного законодавства, отже, норми “м'якого права” (*soft law*) некоректно відносити до джерел адміністративного права на сучасному етапі. Вони мають істотний вплив на суспільні відносини і в майбутньому можуть бути віднесені до таких джерел» [1, 119]. Норми «м'якого права» (*soft law*), маючи переважно рекомендаційний характер, не передбачають конкретних заборон, зобов'язань для суб'єктів їх реалізації, санкцій за їх невиконання (неналежне виконання), тобто не є джерелами адміністративного права у традиційному для вітчизняної правничої науки розумінні, втім, вони відіграють вагомий роль у гармонізації міжнародного та національного законодавства [10, 56–57]. Є. Шкробець пропонує зосередити увагу лише на головному критерії розподілу джерел адміністративного права — юридичній силі й, відповідно, виокремлювати: нормативно-правові акти, нормативні договори, судовий та адміністративний прецеденти, правовий звичай та адміністративно-правову доктрину [11, 244].

О. Константиї пропонує розподіл джерел адміністративного права з вико-

ристанням декількох критеріїв — залежно від юридичної сили (щоправда, йдеться лише про нормативно-правові акти, так званій «розподіл у вертикальній площині», що було цілком актуальним на момент написання праці) та «з позицій регулювання певних однорідних груп суспільних відносин» (галузево-інституціональний поділ, «у горизонтальній площині») [2, 57]. Додатково він пропонує, однак не виокремлює критерій, розподіл їх на «джерела внутрішнього регулювання та джерела зовнішнього регулювання» [2, 23]. С. Ківалов та Л. Біла-Тіунова розподіляють джерела адміністративного права з використанням одночасно декількох критеріїв — змісту джерела, часу його дії, юридичної сили, адресатів, методів дії та дії у просторі [12, 14–15].

Слід зазначити, що вивчаючи окремі різновиди джерел адміністративного права, вчені-адміністративісти пропонують достатньо деталізовані їх класифікаційні розподіли. Так, наприклад, Ш. Гаджієва, досліджуючи кодекси як джерело адміністративного права, здійснює їх розподіл із використанням різноманітних критеріїв — форми, назви, структури, кола суспільних відносин, на врегулювання яких безпосередньо зорієнтовані, особливостей процесу розробки та прийняття, «новаційного» характеру тощо [3, 25–45]. Л. Баєва класифікує рішення місцевих рад як джерела адміністративного права з використанням значної (навіть надмірної) кількості критеріїв, при цьому деякі з них навіть дублюються (хоча автор і пропонує їх різну назву, однак тотожним залишається їхній зміст). Такими критеріями є: суб'єкт прийняття; характер повноважень суб'єкта прийняття; територія дії акта; сфера його регулюючого впливу; строки набрання чинності, способи і засоби нормотворення; форма акта; коло суб'єктів, на яких розрахована дія акта; характер акта; функціональне призна-

чення суб'єкта прийняття; визначеність (ступінь визначеності) акта; час його дії; ступінь суворості змісту тощо [13, 68–69]. Л. Горбунова підзаконні нормативно-правові акти як джерела адміністративного права поділяє залежно від «суб'єкта прийняття, сфери суспільних відносин, що регулюються, юридичної сили, територіального масштабу дії, юридичних засобів їх правового регулювання, терміну дії, функціонального призначення» [14, 17].

Втім, класифікаційний розподіл джерел адміністративного права не може обмежуватися лише розподілом їх окремих різновидів. Варто підтримати Н. Пархоменко у тому, що «групування джерел права взагалі, в тому числі й адміністративного права, за видами є початком класифікації. Виокремивши групи джерел за принципом схожості та відмінності, можна вибудувати цілісну систему таких джерел. Саме тому необхідно знайти такі ознаки, які будуть необхідними і достатніми для створення груп джерел права, для опису цілісної системи цих джерел» [15, 127–128]. Доцільним вбачається використання якомога більшої (щоправда, без їх дублювання з різною назвою та дріб'язкового деталізування) кількості критеріїв для розподілу джерел адміністративного права задля врахування специфіки кожного з них, зокрема й тих, які раніше не виокремлювалися й не визнавалися як такі. Лише декілька критеріїв, а отже, й розподілів ще не формують всієї класифікації. Остання «існує і діє лише на підставі всіх критеріїв та охоплює всі найістотніші їх різновиди» [15, 128]. Як такі критерії можна запропонувати: спосіб прийняття; суб'єкт прийняття; рівень правового регулювання; безпосередній предмет регулювання; спосіб оформлення (форма зовнішнього вираження); юридична сила; зміст; час дії; територія дії; адресати; функціональне призначення; методи регулюючого впливу. Результатом такого класифіка-

ційного розподілу є «сукупність підпорядкованих понять, які разом утворюють єдине ціле» [15, 128]. Отже, йдеться про систему джерел адміністративного права — наступне проблемне питання сучасної вітчизняної адміністративно-правової науки.

Аналіз наявної галузевої фахової літератури дозволяє з упевненістю стверджувати, що більшість учених-адміністративістів, зосереджуючи увагу на системі джерел адміністративного права, насправді помилково ототожнюють її з «простим переліком, набором її елементів — джерел, різновидів джерел», тобто лише з однією ознакою системи — наявністю її структурних елементів. Водночас системі джерел адміністративного права притаманні й інші обов'язкові «родові та видові ознаки системи», роль і значення яких, на жаль, недооцінюється повною мірою, а саме: «системоутворюючі зв'язки між елементами, виникнення цілісної системи як результат взаємозв'язку та взаємодії її елементів, наявність у структурних елементів певної автономії та відносної самостійності щодо один одного, а системи загалом щодо систем навколо» [15, 182; 16, 175; 17, 25]. Саме тому, розглядаючи систему джерел адміністративного права, варто виокремлювати її елементи, й у цьому контексті цілком можна погодитися з позицією авторського колективу монографії «Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення» за загальною редакцією Ю. Битяка щодо визнання як таких нормативно-правових актів, нормативних договорів (адміністративного договірних права), судових прецедентів (адміністративного прецедентного права), правових звичаїв (адміністративного звичаєвого права) та адміністративно-правової доктрини [18, 281–282] із автономією та відносною самостійністю кожного з них, а також складні системоутворюючі (внутрішні, зовнішні, горизонтальні,

вертикальні) зв'язки між ними, результат взаємодії та взаємообумовленості елементів. Необхідно усвідомлювати, що навіть незважаючи на істотне збільшення кількості елементів системи, оновлення її структури, зберігаються складні зв'язки цілісності, взаємодоповнюваності, взаємозалежності, координації та ієрархії, й подальший розвиток відповідної системи перебуває у безпосередній залежності від її елементів. Цілком слушним є твердження О. Ордіної про те, що «синергетичні властивості системи джерел адміністративного права обумовлюють її розвиток не так під впливом зовнішніх факторів, як тими процесами, які відбуваються у самій системі. Зовнішні фактори лише моделюють систему джерел адміністративного права, а здатність виконувати соціальне

замовлення залежить від її внутрішніх властивостей» [19, 37–38]. Тому визнання нових джерел адміністративного права (зокрема й тих, які вже існують фактично), як і зворотній процес, мають розглядатися лише в аспекті їх системно-функціональних зв'язків. Сучасна система джерел адміністративного права не втрачає своїх функціональних можливостей, цілісності, комплексності, поліструктурності, багаторівневості, динамізму, відкритості, ієрархічності, а лише змінює свою «цільову орієнтацію й відповідно до цього оновлює свою структуру» [19, 37–38]. Саме системний аналіз і дозволяє з'ясувати реальний ресурс як кожного джерела адміністративного права (самостійного елементу системи), так і всієї системи джерел адміністративного права.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. *Загальне адміністративне право* : підруч. / І. С. Гриценко, Р. С. Мельник, А. А. Пухтецька [та ін.] ; за заг. ред. І. С. Гриценка. — Київ : Юрінком Інтер, 2015. — 568 с.
2. *Константий О. В.* Джерела адміністративного права України : монографія / О. В. Константий. — Київ : Українське агентство інформації та друку «Рада», 2015. — 120 с.
3. *Гаджиева Ш. Н.* Кодекс як джерело адміністративного права України: історія, сучасність та перспективи : монографія / Ш. Н. Гаджиева. — Запоріжжя : ЗНУ, 2014. — 178 с.
4. *Андреевский И. Е.* Полицейское право : в 2 т. / И. Е. Андреевский. — СПб. : Тип. В. В. Праца, 1874. — Т. 1. — 648 с.
5. *Елистратов А. И.* Основные начала административного права / А. И. Елистратов. — М. : Издание Г. А. Леммана, 1914. — 332 с.
6. *Антологія української юридичної думки* : в 6 т. / упоряд.: Ю. І. Римаренко, В. Б. Авер'янов, І. Б. Усенко [та ін.] ; за ред. Ю. С. Шемшученка [та ін.]. — Київ : Юридична книга, 2003. — Т. 5: Поліцейське та адміністративне право. — 600 с.
7. *Адміністративне право України. Академічний курс: підручник* : в 2 т. / за ред. В. Б. Авер'янова [та ін.]. — Київ : Юридична думка, 2004. — Т. 1: Загальна частина. — 584 с.
8. *Битяк Ю.* Наука адміністративного права України: поняття, предмет, методологія дослідження (адміністративних) правовідносин / Ю. Битяк // *Право України*. — 2013. — № 12. — С. 122–140.
9. *Мельник Р. С.* Загальне адміністративне право : навч. посіб. / Р. С. Мельник, В. М. Бевзенко. — Київ : Ваіте, 2014. — 376 с.
10. *Приймаченко Д. В.* Реалізація концепції м'якого права у процесі адаптації митного законодавства України до законодавства Європейського Союзу / Д. В. Приймаченко // *Адаптація законодавства України до права Європейського Союзу*. — 2016. — № 2. — С. 51–60.
11. *Шкробець Є. Ф.* Класифікація джерел адміністративного права по забезпеченню адвокатської діяльності в Україні / Є. Ф. Шкробець // *Науковий вісник Академії муніципального управління*. — 2015. — Вип. 2. — С. 239–246. — (Серія «Право»).
12. *Ківалов С. В.* Адміністративне право України : навч.-метод. посіб. / С. В. Ківалов, Л. Р. Біла-Тіунова. — 2-ге вид., перероб. і допов. — Одеса : Юридична література, 2002. — 312 с.
13. *Баєва Л. В.* Рішення місцевих рад у системі джерел адміністративного права: загальнотеоретичний аналіз / Л. В. Баєва // *Вісник Запорізького національного університету*. — 2010. — № 1. — С. 66–70. — (Серія «Юридичні науки»).
14. *Горбунова Л. М.* Підзаконні нормативно-правові акти: організаційно-правові питання забезпечення законності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Л. М. Горбунова. — Київ, 2005. — 20 с.
15. *Пархоменко Н. М.* Джерела права: проблеми теорії та методології : монографія / Н. М. Пархоменко. — Київ : Юридична думка, 2008. — 336 с.

16. Бержель Ж.-Л. Общая теория права / Ж.-Л. Бержель ; пер. с фр. Г. В. Чуршукова ; под общ. ред. В. И. Даниленка. — М. : Nota bene, 2000. — 575 с.
17. Клабан В. В. Сучасна система джерел права України: деякі теоретичні та практичні аспекти / В. В. Клабан // Вісник Львівського університету. — 2015. — Вип. 61. — С. 24–29. — (Серія «Юридична»).
18. Правова система України: історія, стан та перспективи : в 5 т. / за заг. ред. Ю. П. Битяка. — Харків : Право, 2008. — Т. 2: Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення. — 576 с.
19. Ордина О. Н. Источники административного права и их система / О. Н. Ордина // Административное право и процесс. — 2014. — № 1. — С. 36–38.

REFERENCES

1. Zahalne administratyvne pravo [Common administrative law], Kyiv: Iurinkom Inter, 2015, 568 p.
2. Konstantyi O. V. Dzherela administratyvnoho prava Ukrainy [Sources of administrative law of Ukraine], Kyiv: Ukrainiske ahentstvo informatsii ta druku «Rada», 2015, 120 p.
3. Hadzhyieva Sh. N. Kodeks yak dzherelo administratyvnoho prava Ukrainy: istoriia, suchasnist ta perspektyvy [Code as source of administrative law of Ukraine: history, present and prospects], Zaporizhzhia: ZNU, 2014, 178 p.
4. Andreevskiy I. E. Politsyeyskoe pravo [Police law], Sankt-Peterburg: Tip. V. V. Pratts, 1874, vol. 1, 648 p.
5. Elistratov A. I. Osnovnye nachala administrativnogo prava [Main beginnings of administrative law], Moscv: Izdanie G. A. Lemmana, 1914, 332 p.
6. Antolohiia ukrainskoi iurydychnoi dumky [Anthology of the Ukrainian legal thought], Kyiv: Iurydychna knyha, 2003, vol. 5, 600 p.
7. Administratyvne pravo Ukrainy. Akademichnyi kurs [Administrative law of Ukraine. The academic rate], Kyiv: Iurydychna dumka, 2004, vol. 1, 584 p.
8. Bytiak Iu. Nauka administratyvnoho prava Ukrainy: poniattia, predmet, metodolohiia doslidzhennia (administratyvnykh) pravovidnosyn [Science of administrative law of Ukraine: concept, subject, methodology of a research (administrative) legal relationship], *Pravo Ukrainy*, 2013, no. 12, pp. 122–140.
9. Zahalne administratyvne pravo [Common administrative law], Kyiv: Vaite, 2014, 376 p.
10. Prymachenko D. V. Realizatsiia kontseptsii miakoho prava u protsesi adaptatsii mytnoho zakonodavstva Ukrainy do zakonodavstva Ievropeiskoho Soiuzu [Implementation of the concept of the soft right in the course of adaptation of the customs legislation of Ukraine to the European Union law], *Adaptatsiia zakonodavstva Ukrainy do prava Ievropeiskoho Soiuzu*, 2016, no. 2, pp. 51–60.
11. Shkrebets Ie. F. Klasyfikatsiia dzherela administratyvnoho prava po zabezpechenniu advokatskoi diialnosti v Ukraini [Classification sources of administrative law on ensuring lawyer activity in Ukraine], *Naukovyi visnyk Akademii munitsypalnoho upravlinnia*, 2015, Issue 2, pp. 239–246.
12. Kivalov S. V., Bila-Tiunova L. R. Administratyvne pravo Ukrainy [Administrative law of Ukraine], Odesa: Iurydychna literatura, 2002, 312 p.
13. Baieva L. V. Rishennia mistsevykh rad u systemi dzherel administratyvnoho prava: zahalnoteoretychnyi analiz [The decision of local councils in system of sources of administrative law: general and theoretical analysis], *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*, Zaporizhzhia, 2010, no. 1, pp. 66–70.
14. Horbunova L. M. Pidzakonni normatyvopravovi akty: orhanizatsiinopravovi pytannia zabezpechennia zakonnosti [Subordinate normative legal acts: organizational and legal questions of law enforcement], Kyiv, 2005, 20 p.
15. Parkhomenko N. M. Dzherela prava: problemy teorii ta metodolohii [Sources of law: problems of theory and methodology], Kyiv: Iurydychna dumka, 2008, 336 p.
16. Berzhel Zh.-L. Obshchaya teoriya prava [General theory of law], Moscv: Nota bene, 2000, 575 p.
17. Klaban V. V. Suchasna systema dzherel prava Ukrainy: deiki teoretychni ta praktychni aspekty [Modern system of sources of law of Ukraine: some theoretical and practical aspects], *Visnyk Lvivskoho universytetu*, 2015, Issue 61, pp. 24–29.
18. Pravova systema Ukrainy: istoriia, stan ta perspektyvy [Legal system of Ukraine: history, state and prospects], Kharkiv: Pravo, 2008, vol. 2, 576 p.
19. Ordina O. N. Istochniki administrativnogo prava i ikh sistema [Sources of administrative law and their system], *Administrativnoe pravo i protsess*, 2014, no. 1, pp. 36–38.

Коломоєць Т. Джерела адміністративного права: проблемні питання доктринального визначення, класифікації та системного аналізу

Анотація. Статтю присвячено проблемним питанням доктринального визначення, класифікаційного розподілу та системного аналізу джерел адміністративного права. Зосереджується увага на трьох домінуючих доктринальних підходах до формулювання визначення «джерела адміністративного права», виокремлюються недоліки й переваги кожного з них, обґрунтовується доцільність поєднання загальнотеоретичних положень щодо джерел права з вказівкою на галузеву специфіку. Автор вказує на фрагментарність і спрощеність доктринального дослідження класифікації джерел адміністративного права,

обґрунтовує потребу в розширеній моделі такого поділу з використанням різноманітних критеріїв. Визначається помилковість ототожнення системного та структурного аналізів джерел адміністративного права, формулюються пропозиції щодо доцільності їх поглибленого системного аналізу задля з'ясування реального ресурсу в умовах реформаційних правотворчих процесів.

Ключові слова: визначення, джерела адміністративного права, класифікація, критерії, підходи, система, системний аналіз.

Коломоец Т. Источники административного права: проблемные вопросы доктринального определения, классификации и системного анализа

Аннотация. Статья посвящена проблемным вопросам доктринального определения, классификационного распределения и системного анализа источников административного права. Сосредотачивается внимание на трех доминирующих доктринальных подходах к формулировке определения «источники административного права», выделяются недостатки и преимущества каждого из них, обосновывается целесообразность сочетания общетеоретических положений относительно источников права с указанием на отраслевую специфику. Автор указывает на фрагментарность и упрощенность доктринального исследования классификации источников административного права, обосновывает потребность в расширенной модели такого разделения с использованием различных критериев. Определяется ошибочность отождествления системного и структурного анализов источников административного права, формулируются предложения по целесообразности их углубленного системного анализа для выяснения реального ресурса в условиях реформирования правотворческих процессов.

Ключевые слова: определение, источники административного права, классификация, критерии, подходы, система, системный анализ.

Kolomoiets T. Sources of Administrative Law: Problem Issues of Doctrinal Definition, Classification and System Analysis

Annotation. The article is devoted to the issues of doctrinal definition, classification, and system analysis of sources of administrative law. An attention is paid to the three prevailing doctrinal approaches to the formation of a definition «sources of administrative law», advantages and disadvantages of each of them are distinguished, an expediency of a combination of general theoretical statements about the sources of law with an indication of the branch specifics is substantiated. The author notes fragmentariness and simplicity of a doctrinal study of the classification of sources of administrative law, substantiates a need of an expanded model of such a classification with the use of various criteria. The paper points to misidentification of the system and structural analysis of sources of administrative law, formulates proposals on the appropriateness of their in-depth system analysis in order to clarify a real resource in terms of reformatinal law-making processes.

Key words: definition, sources of administrative law, classification, criteria, approaches, system, system analysis.